

СТАНОВИЩЕ

от

проф. д.ист.н. Манчо Веков

Институт за исторически изследвания при БАН
Секция „Помощни исторически науки и информатика”

за

дисертационния труд

на

Радина Иво Божилова

на тема

Кирила Възвъзова-Каратеодорова – творчески път, архивни ресурси

за придобиване на образователната и научна степен доктор

Софийски университет, „Свети Климент Охридски”

Исторически факултет

Катедра Архивистика и методика на обучението по история

Област на висше образование 2. Хуманитарни науки

Професионално направление 2.2. История и археология

Докторантска програма „Документалистика, Архивистика, Палеография” –

Архивистика

Научен ръководител проф. д-р Ани Кочанкова

София 2023

Оценки на резултатите

Текстът на предлагания дисертационен труд (в обем 236 страници) е обособен във въведение, три глави, заключение, приложение, ползвана литература, списък на съкращенията.

Темата за дисертацията е удачно избрана. Сравнително рядко се появяват такива изследвания, а още повече дисертации, посветени на научното дело на видни изследователи от областта на историята. Кирила Възвъзова-Каратеодорова (1917-2005) свързва неразривно името си с българската архивистика и документалистика. Тя има основополагащ принос за архивната дейност на Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий”, за развитието на българската архивистика, както и за издирването и обнародването на документален материал свързан с българската история от епохата на късното Възраждане и особено с дейността на Васил Левски.

Трябва да се посочи, че също така удачно е структурирано съдържанието. Трите глави обособяват важни акценти, покриващи изцяло избраната тема.

Работата е разработена върху първокласна изворова база: масив източници от личен и обществен характер, съхранявани в ЦДА, ДА София, Русе, Бургас, БИА при НБКМ, НА на БАН, Архива на СУ.

Първа глава „ Биографични данни и основни посоки в професионалното развитие на Кирила Възвъзова-Каратеодорова” реконструира живота на Каратеодорова в професионален план. Изложението е обособено в три параграфа.

Първият проследява семейната среда и кариерния път. Разкрито е възходящото развитие и дългогодишното, близо 40 годишно, присъствие на архивистката в Националната библиотека, където по същество преминава целият ѝ професионален път. Показани са специализацията в Париж, в Екол дьо шарт, работата в чужди архиви, изследването на различни масиви документи.

Във втория се проследява научната и организационна дейност на Каратеодорова като член на Научния и Дирекционния съвети на НБКМ. Показани са етапите, през които преминава кариерата ѝ като архивист. Пролитчава щастливото съчетание на административна работа и научни изследвания. Като администратор архивистката ръководи дейност и екип, които вписват впечатляващи страници в развитието на българското архивно дело, архивистика и документалистика. Параграфът откроява примери на успешна кариера, на резултатна работа.

Акцент в третия параграф е поставен върху издирване на документи за българската история в чужди архиви и публикуване на чуждите документи. Това е едно от основните направления на заниманията на архивистката, довело до обогатяване не само на българските архиви, но и до разширяване на документалната основа за исторически изследвания.

Глава втора „Мястото на Кирила Възвъзова-Каратеодорова в българската архивистика и археография” също е структурирана в три параграфа. С основание може да се твърди, че това е същността на дисертацията. Тук са открити основните приноси на Възвъзова-Каратеодорова, нейните усилия за утвърждаването на българската архивна наука и практика. Първият параграф анализира участието ѝ в процеса на архивните дебати от 50-те и 60-те години и за профилиране на архивите в рамките на държавния архивен фонд.

В процеса на формиране и първоначално развитие на националната архивна система дейност през 50-те и 60-те години важен акцент е отстояването на самостоятелната, специфична и станала традиционна архивна дейност на Националната библиотека. Същевременно участието на Възвъзова-Каратеодорова, като водещ експерт в библиотеката в изграждане на националното архивно дело допринася за балансирането между различните, често противоречиви интереси на институциите.

Във втория параграф се представя участието на архивистката в разработка на методически правила за научно-техническа обработка и публикуване на документи. Проследена е близо 30 годишната ѝ неуморна работа в това направление: приносите ѝ за формиране на основни принципи за работа с документални източници, за тяхната експертиза, техническа обработка. Показано е практическото приложение на разработваните правила както в непосредствената дейност на Националната библиотека, така и при публикуването на различни видове документи.

Третият параграф е посветен на приносите ѝ в подготовката и реализиране на документални и справочни издания. Това е една от сферите, в които архивистката най-пълно се изявява като организатор, експерт-документалист и

познавач на епохата. Показана е работата по публикуване на документи за Априлското въстание, четническото движение, мащабното издание Семейен архив на Хаджитошеви. Акцент е поставен върху публикуването на документацията, свързана с Васил Левски. Каратеодорова, съвместно с Николай Генчев подготвят фундаменталното издание „Васил Левски. Документално наследство” (1973), с което се залага образец за публикуване на документацията за Апостола на свободата. В параграфа е отразена също така организаторска и редакционна работа за изработване на архивни пътеводители – изданието „Обзор на архивните фондове, колекции и частични постъпления, съхранявани в Българския исторически архив”. Архивистката взема участие в изработването и публикуването на първите пет тома (1963-1981), което се явява образец за архивен пътеводител. Не е пропуснато и участието ѝ в подготовката и издаването и на „Известия на Народната библиотека”.

Трета глава представя архивните и библиографски ресурси за живота и дейността на Кирила Възвъзова-Каратеодорова. По същество това е архивисткият акцент на дисертацията. Изложението е разпределено в четири параграфа. Първите два разглеждат документите, които имат отношение към семейния произход, кариерното развитие на архивистката, и съответно – към нейната професионална дейност.

Третия параграф (с. 158-207) представлява Архивен опис на документите на и за Възвъзова Каратеодорова обособени в няколко раздела – биографични сведения, творческа дейност, служебна и лична кореспонденция. По същество този параграф е един от основните акценти в работата и представя докторантката като усърден изследовател.

В отделен, четвърти параграф са обособени спомени, събрани от докторантката за Възвъзова-Каратеодорова от Костадинка Калайджиева, Стоянка Кендерова, Лидия Драголова, Мария Михайлова-Мръвкарлова, Мария Димитрова, които допълват не само представата за нейната работа, но и за някои моменти от историята на архивното дело.

Като приложение е дадена схема за професионалния ѝ път в Националната библиотека.

Препоръки и забележки

Преди всичко трябва да се отбележи пропуснатата възможност в глава първа, параграф първи да се разшири биографичната част с едно по-подробно родоведско изследване, включително с извеждане на родословни дървета. Възвъзова-Каратеодорова произхожда от забележителни родове – по бащина линия с трайно място в историята на Айтос, а по-майчина линия с македонски корени (от Щип). Генеалогичният аспект в подобни, с биографичен характер, изследвания е важен не само в личностно отношение, но и с възможностите за обогатяване на регионалната история.

Също така би могло по-подробно да се представи взаимодействието между архивистката и други изследователи – архивисти, историци, палеографи. Спомените, дадени като параграф към трета глава по-удачно биха намерили място в раздел „Приложения”, а таблицата, сега поместена в този раздел би трябвало да бъде включена на подходящо място в текста на първа глава.

Тези забележки трябва да се разглеждат и като препоръки към евентуалната бъдеща работа на докторантката както по темата на дисертацията, така и при други изследвания.

Основната ми критична бележка е по отношение начина, по който е изработен списъкът на използваната литература. Използваната литература не е добре структурирана. Не са обособени отделно публикациите на Кирила Възвъзова-Каратеодорова. Изложението би могло да бъде успешно допълнено с един отделен, самостоятелен списък на публикациите на Възвъзова-Каратеодорова, както на тези, в които е съставител, така и на самостоятелни изследователски текстове. Там биха намерили място и публикациите ѝ само с академичен, но и с популяризаторски характер.

Обща оценка

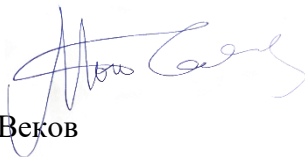
Представената за защита дисертация отговоря на основните изисквания. Представеният реферат отразява адекватно съдържанието на дисертацията, поставените цели и задачи, направените приноси.

Представянето на професионалния път и приноси на Кирила Възвъзова-Каратеодорова е разгледано от дисертантката като неотделимо от развитието на Българския исторически архив и на Ръкописно-документалния сектор на Националната библиотека, особено в периода 1956-1974. Открити са приносите ѝ за утвърждаване на принципите за описание и публикуване на документи. Възвъзова-Каратеодорова е показана в ролята ѝ на администратор, архивист и археограф, три дейности, които в нейното професионално развитие тясно се преплитат. Акцент е поставен върху изявата ѝ като енергичен и целеустремен експерт, отличен организатор, взискателен ръководител, специалист, прецизен в детайлите, но и с широк поглед върху проблемите. Не е подминато умението ѝ да планира, както и да отстоява аргументирано възгледите си.

Дисертантката е постигнала поставените пред разработката цели и е изпълнила набелязаните задачи. Налице е приносна разработка, която освен че отговаря на изискванията за дисертационен труд, но и запълва празнина в областта на историографските изследвания и същевременно е със съществени приноси към историята на архивистиката.

Всичко това ми дава основание да заявя своето решение да гласувам ЗА предоставянето на дисертантката на образователната и научна степен доктор.

София, 27 април 2023,
Член на журито:

Проф. д.ист.н. Манчо Веков